

SZENT LÁSZLÓ PÉNZE

- Erdélyi népmonda nyomán-

Egyszer a kunok nagy sereggel megrohanták Kolozsvár falait, és már erősen szorongatták a várost. Amikor Szent László király ezt meghallotta, tüstént hadat kiáltott, és erős sereggel megtámadta a kunokat. Hullott a pogány, mint a fű a kaszás előtt, s aki tudott, lóhalálában menekült a magyarok elől.

A magyarok pedig vágták, kegyetlenül aprították a menekülőket.

Ekkor a kunok vezére hirtelen kibontotta az iszákját, ki a tarisznyáját is, s mintha magot vetne, a sok aranyat az üldöző magyarok elé borította. Erről példát vettek a többi kunok is, csak úgy szórták az aranyat, hogy a magyarokat megállítsák, és életüket megtartsák.

Jól számított a kun vezér!

Amikor a magyarok a sok kincset meglátták, egymás után leugráltak a lóról, és kapkodták fel az aranyat.

Megfeledkeztek a dicsőségről meg a kunok üldözéséről, csak a kincsre gondoltak.

László király egy ideig biztatta a vitézeket, hogy folytassák az üldözést, de hiába, mert a kincsvágy még a királyi szónál is hatalmasabb volt.

Ekkor a szent király Istenhez fordult segítségért:

- Uram, te segíts meg, éretted harcoltam!

És íme, csoda történt: Isten a sok aranyat, amit a kunok a földre szórtak, mind kővé változtatta! Azon a vidéken sokáig mutogatták az aranyból lett köveket, amiket a nép Szent László pénzének nevezett.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY CSODATÉTELEI

Szent László legendája és jászódöbrödi népmonda nyomán

Szent László király uralkodása alatt történt, hogy az oroszok beütöttek Magyarországra, sok falut; sok várost feldúltak, aztán a sok zsákmánnyal hazaindultak. A király mindjárt hadat kiáltott, nagy sereggel utánuk indult, de ahol ment, vonult a sok katonával, minden elesége elfogyott. Olyan kietlen pusztaságon jártak, ahol még egy eleven lelket sem láthattak, nemhogy ennivalót kaphattak volna.

Amikor a szent király látta, hogy éheznek a katonák, egy szót sem szólott, hanem szép csendesesen elvonult, térdre esett, úgy könyörgött az Úristenhez. Azt mondta:

- Én Uram teremtőm, amiképpen régen Izrael népét a pusztában mennyei kenyérrel megelégtetted, akképpen a szegény keresztény népet se engedd éhezni, meghalni.

Amikor Szent László az imádság után felemelkedett, hát egy sereg szarvas, őz meg bivaly vonult szeme előtt a tábor felé. Bezzeg elcsodálkoztak a katonák is, amikor a nagy sereg állat szelíden eljött közéjük. Mindjárt hálát adtak ezért az Úristennek, de a szent királynak is, aki miatt ezt az irgalmasságot érdemelték.

Máskor Jászódöbröd község mellett vonult a sereg, ott meg epesztő szomjúság kínozza a katonákat. Akkora volt a szomjúságuk, hogy kínjukban kiáltozni kezdtek. Ezt a kiáltozást meghallja a tatárok vezére is, és kérdi nagy gúnyosan László királytól:

- Hallod-e, király, ugyan miért bögnék ennyire a katonáid?

- Mert veled akarnak megütközni - felelte Szent László király.

De mielőtt ütközetre került volna sor, a szent király Istenhez fohászkodott, hogy elepedt katonáit felüdítesse.

Isten most is meghallgatta a könyörgést: íme, Szent László lova patkójának nyomán víz buggyant ki, bőséges forrás fakadt. Ez a forrás a katonákat felüdítette, s azóta is virágzik, vize soha el nem fogy, se ki nem szárad. Ezt a forrást a nép ma is Szent László kútjának nevezi.

A TORDAI HASADÉK

Erdélyi népmonda nyomán

Nagy harcot vívott László király Erdélyben a kunok ellen, s egyszer Torda mellett nagy vereség érte. Futott a magyar sereg, futott maga a király is. Ott vágattak a Torda feletti hegyélen, elől a magyarok, nyomukban mindenütt a vérszomjas kunok.

Hátrapillant Szent László, s hát látja, hogy a kunok annyira a nyomába értek, hogy fejszékkel csaknem levághatják. Ekkor a király felsóhajt, és imával fordul az eget Urához:

- Szabadíts meg, Uram, éretted harcoltam!

És íme; Isten meghallgatta imáját; csodát tett! Ahogy hajdan Mózesnek a Vörös-tengert kettéválasztotta, úgy repesztette ketté a hegyet Szent Lászlónak.

Rettenve rántották vissza lovukat a kunok, mert egy szempillantás alatt a király és köztük toronymagasságú üreg tátongott.

A király lova patkójának helyét még évszázadok múltán is jól látták, és az arra járóknak mindig mutogatták.

SZENT LÁSZLÓ FÜVE

Erdélyi népmonda nyomán

Hatalmas termetű volt Szent László király, egy fejjel kimagaslott vitézei közül.

Harcban olyan volt, mint a bátor oroszlán, békében meg olyan, mint a kegyes pásztor.

Egykor ezt énekelték róla:

Üdvöz légy, kegyelmes Szent László király,

Magyarországnak édes oltalma,

Szent királyok közt drágalátos gyöngy,

Csillagok között fényességes csillag.

Amikor a pestis, a döghalál pusztítani kezdett, az egész nép László királyhoz futott, mindenki tőle várt segítséget. Mint a juhok a jó pásztorhoz, úgy tódultak a király sátorához.

Szent László pedig Istenhez könyörgött, tőle várt segédelmet.

Isten egy éjszaka álmot küldött a királyra. Egy angyal jelent meg a szent király előtt, és azt mondta neki:

- Vedd ijadat és tegzedet, menj ki sátrad elé, és minden célzás nélkül bocsásd el nyílvessződ. A vessző megmutatja, mit kell tenned.

Amikor László király felébredt, hozatta iját és tegzét, kilépett sátrából, felhúzta iját, aztán célzás nélkül elbocsátotta a nyílvesszőt.

A nyílvessző messze szállott, s ahol elhullt, egy genciána fűszálat átütött. A genciána, a keresztesfű kenőcse mentette meg a népet a döghaláltól, s ezt azóta is Szent László fűvének nevezi a nép.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY UTOLSÓ GYŐZELME

A Dubnici Krónika nyomán

Holtában is győzelmes volt Szent László király: halála után kétszáz esztendővel vívta meg utolsó, győzedelmes harcát.

Kétszáz esztendővel a szent király halála után történt, hogy a székelyek hadba szállottak a tatárok ellen. Amikor a székelység felvonult, és a rettenetes tatár hordát meglátta, szívében elkeseredett, és így fohászkodott:

– Szűz Máriám, segíts meg! Szent László király, harcolj velünk!

És halljatok csodát: az ég meghallgatta a székelyek könyörgését. A pogány tatárok csodát láttak: a székelyek sorai előtt egy hatalmas vitéz jelent meg lóháton, fején aranykorona csillogott, kezében csákányt tartott. A vitéz megsarkantyúzta lovát, szembevágatott a tatárokkal, és csákányával törni-zúzni kezdte őket. Úgy csapott le rájuk, mint a villám, a legjobb vitézek viasz módjára olvadtak el előtte. A lovas vitéz feje fölött, a magas levegőben egy gyönyörűséges asszony lebegett, fején aranykorona, ruhája olyan fényes, hogy az emberi szem elkáprázott tőle.

A Jézus hitéért küzdő székelyeket a boldogságos Szűz Mária és mellette Szent László király segítette, így győzték le a pogány sereget.

Mondotta is egy vén tatár, akit fogságba ejtettek:

– Nem a székely, nem a magyar vert meg minket, hanem az a László, akit segítségül hívtak.

A csata idején a nagyvárad templomban is csoda történt: a templom őre sehol sem találta a szent király koponyáját. Hiába kereste, hiába kutatta, csak a csata után került elő, mintha onnan tért volna vissza. Így győzte le Szent László király holtában is a tatárokat.

KÁNYÁDI SÁNDOR MESÉIBŐL

Névtelen mese

Volt egy szegény ember, aki olyan szegény volt, hogy még neve sem volt neki. Jobban mondva lett volna, de soha senki se vette a fáradságot, hogy nevén nevezze.

– Gyere ide!

– Menj tova!

– Hozd ide!

– Vidd oda!

Így és ehhez hasonlóképpen dirigálták hol erre, hol arra. Menesztették hol ezért, hol azért. És ő ment, csinálta szó nélkül, amit mondtak. Amikor asztalhoz ült volna, vagy éppen nyugovóra tért, csak beszóltak az ablakon:

– Hé-te-hó, itt-lakó,

szállásod kiadó,

s volna-e valami

jó harapnivaló!?

Amije volt, odaadta. Szállását is nekihagyta. Ő maga meg kiült a csillagok alá. Béketűrő, jámbor ember volt, eszébe se jutott volna méltatlankodni. Üldögélt, virrasztott, nézte a csillagokat, a csillagképeket: a Kis-Göncölt, a Nagy-Göncölt, a Vacsoracsillagot meg a többieket.

És egyszerre belényilallt, hogy: Lám, még a messzi ég csillagainak is nevük van.

Csak éppen neki ne volna?

Fűnek, fának, virágnak, de még a legkisebb bogárnak is neve van.

Csak éppen neki ne volna?

– Hát én ennek a végére járok – magasodott fel ültéből a névtelen szegény ember.

– Volt nevem! Lesz nevem! – mondta, mintha verset mondana a nagy éjszakában. És emelt fővel indult, hogy szavait tett kövesse.

Azóta még az unokáit is Nagynak, Bátornak, Erősnek nevezi mindenki.

Mogyorókirály meséje

Volt egyszer egy erdő, az erdőben egy fa, a fában egy odú, az odúban lakott egy mókus, a mókusnak volt egy szem mogyorója. De nem akármilyen szem mogyoró lehetett, különben a mókus nem őrizgette, spórolgatta volna időtlen idők óta télről télre.

Ám egyszer, amint mókusné asszony a port törölgette, a portörő ronggyal a féltve őrzött mogyorót is a komódról fölmarkolta, és kimondani is rettenetes – az odú ablakán kirázta.

Pottyant a mogyoró a földre.

Koppant egyenesen egy nagy mohos kőre.

Eltörött, kettérepedt a mogyoró. S hát abban a minutumban egy gyönyörű hatlovas hintó gördült ki belőle. S a hintóban ott ült koronásan maga a mogyorókirály, aki egy pillanatra még kegyesen ki is hajolt a hintó ablakán, és koronáját mókusné asszony felé emelintette:

– Ágyó, nagysám, ezer köszönet és hála.

Mókusné asszony csak állt, csak állt az odú ablakában, és várta, hogy végre becsukódják a szája, mert ámulatában nyitva felejtette.

Mogyorókirály fogata csak száguldott-robogott. De beszéltek akkoriban, hogy talán nem is hintó volt, amibe hat gyönyörű mogyorószürke lett volna fogva. Volt, aki gyönyörű mogyorószínű Mercedesnek vélte-látta. Annyi bizonyos, hogy a gépkocsi a mai világban jobban találna.

Elég az hozzá, hogy azóta sem akadt senki se mogyorókirálynak még a nyomára sem. Nem is hallott róla senki, nemhogy lássa.

Nem is hallhatott, mert maga mókusné asszony is azóta is egyvégtében mind azt hajtogatja:

– Mióta a világ, olyat még álmomban sem láttam, de még csak nem is hallottam, hogy egy földre pottyantott mogyoró, koppant légyen az akár a mohos kerek kőre, olyat még senki sem pipált, hogy a mogyoró magától feltörne.

Aki nem hiszi, kipróbálhatja. Annak, aki minket mogyorókirály nyomára vezetne, dupla adag mogyorófagylaltot fizet – még hozzá tejszínhabbal – a mesemondó.

A táltos madár

Volt egyszer egy kis vadmadár. Olyan szép volt, hogy festeni se lehetett volna különbet. Talán róla kezdték azt a szép éneket is, hogy

Zöld erdőben,
kék mezőben
sétál egy madár,
zöld a szárnya,
kék a lába,
aj, be gyöngyen jár.

Mert a járása is olyan gyönyörű volt, mintha gyöngyszemeken lépegetett volna. Hát még a hangja, az volt csak igazán csodálatos. Hallatára még a zúzmarás téli ág is kizöldült. Mert télen is énekelt. Meg éjszakánként is, ha éppen akkor volt énekelnivalója. Hol szomorút, hol vidámat zengett, mikor mire volt kedve.

Ez bizony nem tetszett a Környék Urának.

– Mit hangicsál összevissza ez a fránya madár! – S megszabta, hogy mettől meddig s mikor mit énekelhet. A rendeletét kiragasztatta minden tisztásra.

De a madárka fütyült az órarendre. Fújta tovább a magáét.

– Hozzatok előmbe ezt a tiszteletlen madarat! – Elhatározta, hogy kalitkába zárja. – Megtanítlak én móresre, te jómadár! Majd akkor énekelsz, ha mondom, s azt fújod, amit én kívánok. Enyém a környék, enyém vagy te is, a hangod az én tulajdonom. Mit gyönyörködjék

benned más is, a kapás is, a kaszás is – dohogta a Környék Ura. S már menesztette is az embereit, hogy minél előbb színe előtt legyenek a madárral.

Mentek is azok, indultak, ahányan voltak, annyifelé. Mert hol innen, hol onnan hallatszott a madárka csodálatos éneke. Napokig, hetekig jártak utána, de csak a hangját hallották. Csak a lombot látták-vélték itt is, ott is megrezzenni. De megfogni nem tudták.

Hívták pedig szép szóval, gyöngykásával. Csalogatták volna lépre, törbe. Fenyegették hurokkal, golyóval, parittyakővel. Hiába.

Hiába toporzékolt a Környék Ura, fogdostatott össze annyi madarat, hogy az ácsok s az asztalosok már egyebet se csináltak, csak kalitkát. De a csodamadárnak, a táltos madárnak csak az énekét hallották, nyomára nem akadtak.

Már-már föl akarták gyűjtani az erdőt. Hogy benne égjen a madár. De akkor a gyümölcsfák közül zendült fel a hangja.

– No majd a télen, ha a fák csupaszon állnak, s nem lesz ahová rejtőzzön, akkor majd nyakon csípjuk – vigasztalta magát az Úr s a madárvadászok.

Eljött a tél. És elkezdte a madár is a maga szomorú téli énekét.

– Na most itt az alkalom! – Indultak is seregestül a Környék Urának emberei. Meg is pillantották az egyik zúzmarás bükkfaágon. Zöld volt a tolla, kék a lába. Célba is vették. De a madárka most egy vidám énekbe kezdett, s a csupasz bükkfa azon nyomban sűrű lombot hajtott. Ámulva engedték le a vadászok a puskájukat. Hallgatták a madárka énekét. Szemük láttára télvíz idején kizöldült az egész hatalmas nagy erdő. Ha akarták volna, se tudtak volna nyomára akadni a csodamadárnak.

A Környék Ura, mondják, megpukkadt mérgében.

A madarat pedig azóta se látta senki. De valahányszor fáradt kapások, kaszások dőlnek le egy-egy fa vagy bokor alá pihenni, félszendergésükben ott hallják fejük fölött a táltos madár csodálatos énekét.

Néma tulipán

Mondanom sem kell, mert mindenki tudja, hogy a virágok az illatukkal beszélgetnek. Amelyik virágnak nincsen illata, az néma.

Ilyen a tulipán is. Néma. Még suttogásnyi illata is alig van egyik-másiknak.

De nem volt ez mindig így, nem bizony. Valamikor, a kezdet kezdetén, úgy illatozott s olyan különb s különb illattal minden virág, hogy a méhek már jó hajításnyiról megérezhették, „meghallhatták”, merre van a rezeda, a jácint vagy éppen a tulipán.

De volt egy kertész, egy nagyon sürgő-forgó emberke. Szakálla térdét verte a fejében fészkelő nagy bölcsességtől. Volt ennek a fura kertésznek egy csodálatosan szép virágoskertje, telides-teli mindenféle-fajta, szebbnél szebb, illatosabbnál illatosabb virággal. Örült a kertész a kertjének, művelte is tőle telhetően. Öntözte, kapálta, karózta, nyeste. Csak azzal nem volt kibékülve, hogy ahány virág, annyi illat. Bántotta az orrát az illatok sokasága. Egyedül a bazsalikom illatát szenvedhette. S elhatározta, hogy bazsalikomillatúvá varázsolja az egész kertet. Bazsalikomillatúvá minden virágot.

Megszeppentek a virágok, amikor kertészüik szándékát megneszelték. Tudták, hogy amit a fejébe vesz, abból nem enged. Tűzön-vízen keresztülviszi.

De maguk a bazsalikomvirágok sem örültek.

Hogy jöhet ahhoz például holmi kis, kavicsok közt kapaszkodó puskaporvirág vagy – rágondolni is rossz – a szagos müge, hogy egyszerre csak bazsalikomillatú legyen?

Féltékenyek lettek az illatukra.

Szomorúság szállott a kertre, amikor megjelent a kertész egy hatalmas szívókával meg egy ennél is hatalmasabb illatpumpával.

Legelőször a tulipán illatát szívta ki. Majd vette a pumpát. De a tulipán ökölbe zárta szirmait, s megrázta magát. Hiába mesterkedett a kertész, a bazsalikomillat nem fogott a tulipánon.

Dühbe jött, toporzékolt a kertész. Ollóval, késsel, sarlóval, kaszával fenyegetőzött. De hiába.

A tulipán inkább néma maradt. De nem vette föl a bazsalikom illatát.

Hanem elkezdett csodálatosnál csodálatosabb színekben pompázni. Illat helyett most gyönyörű színekkel mutatta az utat az elbizonytalanodó méheknek, pillangóknak és más röpdöső szorgoskodóknak.

Meghökken a kertész. Elámult, még a száját is tátva felejtette a nagy álmélkodástól. A megmaradt illatú virágok pedig valóságos illatzivatart zúdítottak rá. Tikogni sem volt ideje a kertésznek. Úgy maradt, ahogy volt, ámultában. Most is ott áll, kerti törpévé zsugorodva. A tulipánok gyönyörűbbnél gyönyörűbb színekben pompázva némán mosolyognak össze a feje fölött.

Pitt-potty és litty-lotty

Csüngött a jégcsap nagy hegyesen az ereszen. És olyan peckesen, gögösen merkelt alá a befagyott pocsolyára, mintha nem is egy anyától lettek volna. Valósággal átdöfte a tekintetével. De ez egy cseppet se bántotta a páncélba öltözött pocsolyát.

– Hé, te! – mordult le a jégcsap, mint egy goromba úr a cselédre.
– Szólítottál, testvér? – rebtentette föl lecsukló hópilláit a szundikáló pocsolya.
– Testvéred a tócsa meg a sárlé, megdermedt litty-lotty. Meg ne lássalak többet itt, alólam elkotródj!

– Ha én litty-lotty, akkor te pittypotty, testvér, de nagy legény vagy, mióta meggémberedtél. Fenn hordod nagyon azt a lelógó orrod. Pedig ha eszed volna, emlékezhetsz, hogy velem együtt egy szürke felhőből születél.

– Én veled, testvér? Soha, soha! Eredj a pokolba. Takarodj, megmondtam! Mire vársz?

– Hogy a nyakamba essél, testvér! Hogy kitörd a nyakad, te goromba mitugrász!

A szóváltás közben a jégcsap észre se vette, hogy egészen kimelegedett. Amire észrevette, már késő volt, mert: – Kipp-kopp! – kezdtek hullni róla a cseppek. – Kipp-kopp, pricc-precc! – robbantak szét, ahogy a pocsolya jegére csöppentek. De aztán fölkelt a nap is. És engedett a pocsolya is. A kipp-koppból potty-potty, majd litty-lotty lett.

– Pittypotty, litty-lotty. – Délre már boldogan ölelkeztek a pocsolya s a volt jégcsap. Egymást noszogatva indultak a sánc felé, hogy onnan a patakba, a patakból a folyóba jussanak, hogy a tengerbe érve hatalmas hajókat ringassanak. És alig várták, hogy újra felhőként szállhassanak az egyre kékülő égen, ahol majd gyönyörű repülőgépek bújósckáznak bennük.

Réce-mese

Egyszer egy kislány egy elárvult récefiókát talált a városszéli szittyós-nádas réten. Megörült neki. Hazavitte. Elhatározta, hogy fölneveli. Jó meleg fészket készített egy kivénhedt kalapba: tetszett is a fáradt kis tityegő-totyogónak, mert mindjárt el is szenderedett. A kislány meg azon töprengett, hogy mit is adhatna neki enni, amikor felébred. Kenyeret morzsált, kukoricalisztből kevertet kavart. Még egy nagy keserűlapuval meg is terített. De a kis récefi rá se nézett a morzsára, a kevertre, a tejet meg – mert azt is öntött egy műanyag csészécskébe a kislány –, a tejet egyetlen tapsintással kiborította a kis ügyetlen. És csak sipogott-sáporogott a boldogtalanja. Neki-nekiszaladt a konyha sarkának, aztán egy hirtelen fordulattal oldalt vagy visszafelé vette az irányt.

A kislány nem tudta, mitévő legyen.

Szerencsére átjött a szomszéd bácsi, aki vadász-madarász ember volt.

– Hát te hol szerezted ezt a vadrécefiókát?

– Vadréce? – ámult el a kislány. S elmondta, hol találta, és azt is elpanaszolta, hogy nem akar enni, mind csak szaladgál meg sipog-sáporog a szegény árva.

– Hozz egy kis teknőt vagy mosdótálat, s ki az udvarra! – mondta a szomszéd bácsi.

Hozta a kislány a teknőt. Vízet engedett bele. S a kis vadrécefiókát a vízre ültették.

– Hát legyet tudsz-e fogni?

– Megpróbálok – mondta a kislány bizonytalanul.

– Így kell azt, ni! – kapott el egy éppen arra tévedt legyet a bácsi, és bedobta a vízbe. A récefióka egy szempillantás alatt bekapta. – Így kell ezt, kislányom, kényes kismadár ez, nem eszik mást, csak amit a rokonsága s ősei szoktak: legyet, szúnyogot meg ehhez hasonlókat.

Meg is indult a légyvadászat, az egész család, még a nagymama is mind legyek után kémlelt. Aztán az utca minden gyereke is. Nem tudták olyan gyorsan fogdosni, hogy Tihamér, mert közben nevet is adtak a kis kényes-igényes ínyencnek, nem tudtak annyi legyet fogni, amennyi Tihamérnak elég lett volna. Darát, kevertet is szórtak a vízbe, amit lassan, a legyek ritkultával kezdett megszokni.

Így élt Tihamér, s őszre olyan tekintélyes, fényes, színes tollazatú legénnyé gyarapodott, hogy csak

úgy hullámozott a víz a kis teknőben, mert hiába szereztek neki társakat, szép pekingi fajtájú kacsafigákat, akikkel jóban is volt, köszönni továbbra is csak a vízben volt hajlandó. De ettől a szokásától eltekintve egészen háziasult. Még a kacsák nyelvét is megtanulta. Békésen trécselt velük, de ha felbosszantották, vágott a csőre, mint a villám, s a maga vízimadárnyelvén kiabált. És egyre érzékenyebb lett, egyre sűrűbben sértődött meg és kiabált. És olyan magasra felröppent, hogy a házikacsa-rokonság még álmában sem tudott volna olyan magasra szállni.

– Ki kell vágni a szárnyából – tanácsolta a szomszéd bácsi. – Ki kell vágni, ha meg akarod tartani.

De a kislánynak nem volt szíve, hogy kivágjon a Tihamér fényes szárnyából.

– Hová repülne? Nem hagy el minket – vigasztalta magát a kislány.

Aztán egy őszi este Tihamér nagyon kezdte nyújtogatni a nyakát. Már csak a maga vízimadárnyelvén mondta, amit mondani akart, és figyelt, figyelte az eget, ahonnan nagy messze földről vonuló vadrécek hangja hallatszott alig hallhatóan. De Tihamér hallotta, jól hallotta és válaszolt is. És egy hirtelen suhanással már fenn is volt, körözött egyet a ház fölött köszönetképpen, s mondott is valamit, talán éppen a kislánynak. Aztán eltűnt a szemük elől. Bevegyült a szabad égen szálló szabad testvérek seregébe.

A házi kacsák csak pillogtak s elnehezülten totyogtak az ól felé. A kislány meg sírdogált, de aztán arra gondolt, tavasszal majd csak visszajön, s talán éppen ő hozza meg a tavaszt.

Fenyőmese

Élt a Hargita oldalában egy magányos fenyő. Senki sem lakott a közelében. Az erdő, de még a legkisebb bokor is olyan messzire volt tőle, hogy még a kiáltását sem hallották volna meg, nemhogy a sóhajtásait. Ezért aztán nem is kiáltozott, nem is sóhajtozott. Még a nyári viharok, villámok s a farkasordító telek idején sem. Pedig annyit sanyargatták, hogy az még embernek is sok lett volna.

Elfásult egészen a nagy egyedülvalóságban. Egyetlen öröme volt, ha nyaranta egy-egy arra legelésző juhnyáj bújta meg az árnyékát, a nagy melegben. Vagy éppen maga a juhász heveredett alá furulyázgatni, tarisznyát bontani. Olyankor még sóhajtott is egyet-egyet, inkább csak figyelmességből, a szép nótáért, s hogy az árnyékot a sóhajával frissebbé tegye.

Hanem a nyáron olyat ért, amelyet még soha. Vidám kirándulók, egy egész iskola telepedett alá. Azóta nincs nyugta a fenyőnek. Egyre sóhajtozik, s mindegyre le-letekint a völgy felé, amerre a kirándulók alóla elvonultak. S mint valami kincseket, nézi az alatta maradt üres konzervdobozokat.

– Mit nem adnék, ha még egyszer közöttük állhatnék – sóhajtotta el bánatát egy véletlenül reáerőpönt rigónak.

A rigó egyet-kettőt füttyentett köszönetképpen, aztán tovaszállt arra, amerre a kirándulóknak nyoma veszett.

Hogy mit intézhetett a kis rigó, mit nem, nem tudhatjuk.

Jöttek az őszi ködök, esők, havas esők. A fenyő, ha lehetett, még inkább magába fásult. A szelek még a konzervdobozokat, utolsó emlékeit is ellopkodták. Már a földre se nézett többet. Akárhogy tépdesték a viharok, aludt. Már arról se vett tudomást, hogy hatalmas havával megjött a tél. Tőle jöhetett is, mehetett is.

De egyszer csak megrázta magát. Azt hitte, álmodik. Pedig nem álmodott. Hatalmas zsivajra, énekszóra ébredt. Egy nagy udvaron találta magát. Minden ága fel volt cicomázva, és minden megmaradt tobozába mintha egy-egy csillag költözött volna.

Azóta is ott áll az iskola udvarán. Bánja is ő, hogy az ünnep, a vigalom teltével ágait lecsapdosták. Lomb helyett szárnya nőtt.

Zászló csattog-lobog rajta, s vidám énekszó köszönti minden reggel.

Kunkori mese

Volt egyszer, hol nem volt, hogyne lett volna, ha már mese is szól róla, volt egyszer egy vénséges vén ember, olyan öreg volt, mint az ország útja, vagy talán még annál is vénebb, de kincse temérdek. De hogyne lett volna, amikor olyan fukari-zsugori volt, hogy csodájára jártak. Úgy ült a vagyonán, mint a kotló a tojáson. Nem is szerette senki, de ő se senkit az ég-kerek világon.

Hanem rá is fizetett erre a vén sátán, mert, hogy el ne felejtsem, volt neki egy kunkori ártány malaca. Furcsa, de ez a kunkori kis kanocska nagyon ragaszkodott a zsugori aggastyánhoz. Oda-odadörgölözött a csizmájához, fel-felröfögött rá, s hagyta, hogy az öreg a hátát vakargassa. Addig-addig hízelgett, röfögött, dörgölözött, mígnem a szőrös szívű fukarija jóságosan kezdett pislogni a malacra. Ettől kezdve az öreg külön kosztra fogta a malacot, s adott neki finomabbnál finomabb nem is moslékot, de abrakot. Hálából a malac feltúrta a kertet. Az öreg ettől rettentő dühre gerjedt, majdnem hogy elnászpángolta, de még idején meggondolta.

– Kincset ér, nagy kincset a kanocskám orra.

Szó ami szó, a malac olyan pompás munkát végzett, hogy a legjobb ekének is becsületére vált volna.

– Nem kell ide többet se cseléd, se szolga, nincsen szükségem ökörré, ekére, se lóra. Aranyat ér, aranyat a malackám orra – mormogta magában. – Azzal a szolgálakat, cselédeket szélnek eresztette, igavonó állatait pedig pénzzé tette. A cselédek, a szolgálak örültek, hogy végre megszabadultak tőle, az ökrök múgatva, a lovak meg az örömtől nyihogva siettek a vásárra.

Azt tervezte ugyanis a vén zsvány, hogy ezután csak szántani fog, vagyis túratni. Legokosabb tehát túladni mindenben, ami érték. Pénzzé tenni, a pénz nem kér enni. A malac föltúrja az egész környéket, s a túrás fejében a környékbeli népek elvégzik minden más végeznivalóját: kapálást, aratást, hordást, cséplést. Minek akkor szolga és cselédség?

Jól is indult a móka, túrt-turkált szorgalmasan a kanocska. Az öreg meg nagy ravaszul, hogy serkentse a kanocskát, orra elé ejtett egy-egy magocskát. Túrt, túrt a malac, amíg meg nem unta, de egyszer csak kapta magát, meleg volt nagyon, s befeküdt a pocsolyába. Az öreg kérlelte, csalogatta, instálta, s mikor látta, hogy az a füle botját se mozditja, elkezdte fenyegetni. Ostort ígért a hátára, karikát az orrába. A malac megint csak nekilátott, de csak úgy ímmel-ámmal, erre az öreg egy husánggal kezdte ösztönözni. A malacnak se kellett több, körbe túrta az öreget. Túrt egy üreget, az öreg az üregbe huppant. Ez annyira fölbuzdította a kis kant, hogy abba se hagyta, amíg azt a vén gonoszt be nem temette. Ott magaslik még most is a túrás fölötte.

A malac meg, uccu neki, vesd el magad, meg sem állt a legközelebbi kondáig. Utoljára gömböc korában láttam, egy hatalmas töltött káposztás tálban, akkor mesélte nekem ezt a kunkori-kerek történetet.

A békási báránypörkölt

A tatár kán beüzent a gyergyói főbírónak, hogy küldene neki ezer szép bárányt, mert nagy gusztusa támadt a bárányhúsra. Amin nem is lehetett csodálkozni, mert éppen tavaszodott az idő, olyankor meg báránybögéssel tele a határ, és köztudomású, hogy a bárányhúst nagyon szereti a tatár. S még azt is üzenté a kán, hogy ha egy héten belül nem küldené a főbíró a bárányokat, az sem baj, ha anyjastól, juhostól, ha nem küldené, akkor maga jön el értük, méghozzá hordástól, de abban már nem lesz köszönet, mert az égő házak tüzésél sütteti meg nemcsak a bárányokat, de magát a főbíró is.

– Finom egy ember ez a gazember – vakarta meg a fejét a gyergyói főbíró. – Eddig még sohasem üzent, csak beállított, hogy a ménnykő ütne belé!

De alighogy átvette volna az üzenetet, jön a szolgája, s mondja, hogy a németnek is van valami üzenője.

A németnek is bárányra vásott a foga. Amin megint csak nincs mit csodálkozni. A németnek is nagy étele a bárány, kivált úgy húsvét táján.

– Nincs az egész Gyergyónak annyi báránya, juha – keseredett neki a főbíró –, mint amennyit az a nagy bendőjű tatár s az a torkos német kér.

De nem azért volt főbíró, hogy ne lett volna esze a hivatalához.

Rágyújtott a pipájára. Egy darabig gondterhelten pöfékelt. Aztán csak kiszólt, hogy fogjanak meg négy szép bárányt, két feketét és két fehéret. És nagy akkurátusan nekifogott a válaszlevélnek.

A tatárnak azt írta:

Már éppen kéretlenül is küldeni akarta a bárányokat, nem is ezret, hanem kétezret. Csak azt nem tudta, hogy a nagyságos kán fehéret óhajtana-e inkább vagy feketét. Éppen ezért küld kóstolónak mind a két fajtából egyet-egyet. De a legnagyobb baj, hogy nincsen aki áthajtsa a bárányfalkát Moldovába. (Ugyanis akkor ott tanyázott a tatár.) Nincs, mert minden valamirevaló emberét összefogdosta a német. Nem maradt az egész Gyergyóban más, csak a gyermekek s a fehércselédek. Jó volna, ha a nagyságos kán akár egész hordájával eljönne a Békási-szorosig, úgy két napon belül az asszonyok a bárányokat is valahogyan odaterelik.

A németnek meg ezt írta:

Szívesen küldene kétannyit is, amennyit kérnek, ha volna. De a tatár elhajtotta az egészet. Nem hagyott többet, csak ezt a feketét meg ezt a fehéret. De két nap múlva a Békási-szorosban, addig kimenőben, a tatárok odaérnek, ott el lehetne kapni az irhájukat, visszafordítani a bárányokat. De neki erre semmi lehetősége, mert minden épkézláb emberét is rabszíjra fűzve elhajtotta a tatár.

Aztán útnak indította a két hírvivőt, két jó emberét a levéllel s a bárányokkal föltarisznyálva. Egyiket Moldovának, a másikat meg Besztercének. Tanácsot ült a kapitányokkal, és meggyújtatta a lármafákat. Az volt akkoriban a távirópózna. Egy-egy égetett, szurkozott fenyőfa minden falu határában, s amikor azok kigyulladtak, az asszonyok s a gyerekek hamar elrejtőztek, a férfiak meg fegyverbe álltak.

Így aztán másnap a főbíró és fegyveres székelyei elindultak egy sereg bégető juh és bárány nyomában a Békási-szoros felé. Amint kiértek a mostani Gyilkos-tó lapályára, a sereget lecsapták a patak mentén, az emberek meg egy-egy vastagabb fenyőfa mögé húzódtak. És vártak.

Így vártak majdnem két álló napig. De nemhiába. Egyszer csak megriadt a nyáj eleje, de meg a hátulja is. Összefutnak a juhok, majd neki a patak két martjának, a bárányok meg nagy bégetve utánuk. Amire a birkák eltakarodtak volna az útból, már egymásnak is ment a tatár s a német. A székelyek se kímélték a nyílvezzőt. Majd a németnek s a tatárnak is a hátába álltak, s

úgy biztatták, szorították egymásnak őket: „Üsd, vágd, nem apád!” Vágták, szabták is egymást, ahol érték. Nem is maradt ott még hírmondónak sem senki a tatárok s a németek közül. Azért is nem került be ez a csata a históriába. Meg azért sem, mert a főbíró, miután összeterelték a szétfutott nyáját, s a törött lábú bárányokból meg hatalmas üst paprikást rittyentettek, fölemelte intőleg az ujját, s azt mondta:

– Na, emberek, erről a báránypörköltről aztán ne tudjon a világ.

Nem is tudott mindmáig. Én se azért mondtam el, hogy továbbmondjátok. Pszt!

Patkánysíp

(A szászok legendája)

Történt egyszer, ezelőtt úgy jó nyolcszáz esztendővel Németországban, hogy a Hameln nevű városkát előzönlötték a patkányok. De olyannyira, hogy már az utcán sem lehetett járni tőlük. És hiába próbálták irtani bottal, méreggel, mindennel az ég egy világon, a patkányok nemhogy fogytak volna, de napról napra mind gyarapodtak. Nem volt se éjjelük, se nappaluk a szegény hamelnieknek. De még maguknak a városatyáknak sem, akik éjt nappá téve azon töprengtek, tanácskoztak, hogy mitévők legyenek. A végén már-már arra jutottak tehetetlenségükben, hogy föladják a várost. Vagyis a patkányokra hagyják. Fogja, ki mit tud, induljon a város népe valami patkánytalan biztos vidékre.

– De batyu nélkül! – mondta ki a döntő szót a város főbírája.

– Üres kézzel? – ámultak el a tanácsurak. – Az mégsem lehet.

– Úgy, ahogyan mondtam, egy szál ruhában s gyalogosan. Nehogy a patkányok is velünk utazzanak.

– És az aranyak, a kincsek, a pénzünk?

– Minden itt marad. Rejtse el, ki hová tudja. Az aranyat még az idő sem kezdi ki, nemhogy a patkányok.

Bölcs beszéd volt. Meg is nyugodtak a város urai. S már éppen közhírré akarták tenni a tanács döntését, amikor egy idegen érkezését jelentették.

– Bocsássátok elénk. Lássuk, ki s mit akar.

– Megszabadítani a várost a patkányoktól – mondotta az idegen, aki már be is lépett a városbíró szavaira.

– S mi módon? – fordultak az idegen felé a tanácsurak.

– Én ezzel a síppal – mutatott a nyakában lógó sípra az idegen.

– Nincs kedvünk tréfálni – szigorodott el a főbíró s vele a többiek is.

– Nem tréfából mondtam. Én ezzel a síppal megszabadítom a várost a patkányoktól.

Hitték is meg nem is a tanácsbéli urak.

– És mi áron? – kérdezte a főbíró.

– Hát nem olcsón, mert amint látják, minden vagyonom, ami rajtam van. – És mondott egy olyan summát, méghozzá aranyban, hogy attól még a főbíró is, aki pedig a leggazdagabb volt mindannyiuk közül, az is elámult. Hogy valójában mekkora lehetett az összeg, azt már annyi századév után ki tudná megmondani, de hogy nem egy-két tallér volt, annyi biztos. Vakarták a fejüket a megszorult előljárók, de végül is megegyeztek. Kikötötték persze azt is, hogy

amennyiben nem áll szavának az idegen, akkor nem lesz ahova akasztani a sípját, mert fejestől együtt elütik a nyakát.

Írásba foglalták az írásba foglalandókat. Pecsétet is ütöttek rá, éppen jókor, mert egy hatalmas kanpatkány már éppen kezelésbe akarta venni a pecsétütőt.

Ekkor az idegen befűjt a sípjába. S a kanpatkány félúton megállt, fűlelt, mozgatta a bajsztát, s megindult az idegen után, aki zsebében a szerződéssel már indult is ki a tanácssteremből. Ment az idegen le a lépcsőn, ki az utcára, s fűjta, egyre csak fűjta a sípját, s a patkányok egymás hegyén-hátán tódultak-vonultak a nyomában.

A jó hamelniek csak ámultak-bámultak, s mire magukhoz tértek az ámulatból, az idegen már kinn is volt a városból. Egyenesen a Weser vizének tartott. És oda nyomában a megbűvölt patkánysereglet is. A partra érve, csónakba ugrott (úgy látszik, azzal is érkezett volt), ellökte a csónakot a parttól. És fűjni kezdte újra a sípját. A patkányok meg hanyatt-homlok be utána a vízbe. Magnak se maradt egy se belőlük a parton, de a városban sem. Egytől egyig a folyóba vesztek.

Nagy volt az öröm. Vállukra vették az idegent, úgy ünnepelték, s vitték egyenesen a városházára, hogy méltó jutalmát elnyerhesse.

De a tanácsurak s a főbíró, veszély múltával, megint csak sokallni kezdték a jutalmat. Azt mondták: vagy beéri a felével, vagy menjen isten hírével. Le is út, fel is út!

– Jól van – mondta az idegen. – Megyek, de nem egyedül. – A sípjába fűjt megint, és elindult. De el nyomában a hamelni gyermek is mind egy szálíig. Hiába sírtak-ríttak a szülők, a gyerekek csak mentek a bűvös hangú síp után. Estére már a közeli erdőbe értek. Onnan aztán reggelre kelve tovább. Meg sem álltak, míg ide Erdélybe nem érkeztek.

Úgy tartja a szóbeszéd s a legenda, hogy azok a hamelni gyerekek lettek volna az erdélyi százszok ősei.

A szülők is aztán idő teltével megvigasztalódtak, mert hallották, hogy az itt felnőtt gyermekekből jóra való, szorgalmas polgárok lettek. Anyanyelvüket sem felejtették el, mert az akkori királyok s a későbbi erdélyi fejedelmek is megtették minden tőlük telhetőt, hogy a hamelni árvák jól érezzék magukat az itt lakó magyarok és románok között, s hazájuknak tudják ezt a szép földet, melyen csinos falvakat, gyönyörű városokat építettek.

A három lusta

Volt egyszer egy szegény ember meg a felesége. S volt nekik három szép szál, de semmirevaló legény fiuk. Szépek voltak, daliásak, és olyan lusták, hogy még a nap is elálmosodott, ha rájuk sütött. Márpedig minden áldott reggel rájuk sütött, ott hengergőzött a hasukon, míg maga is el nem szenderedett a háromszéles paplanos ágyban. Ott szundított a nap a három lusta legénnyel, míg a harangozó, aki hiába várta, hogy delet húzhasson, mérgében meg nem rántotta a harangkötelet. Erre aztán a nap talpra ugrott, s felsietett a delelőre, hogy nekilásson az ebédjének.

Ilyenkor a három lusta legény is feltápáskodott, és úgy, ingben, gatyában odaültek az asztalhoz, hogy megegyék a nagy tál paszulylevest, amit az édesanyjuk, ha zúgolódva is, de minden reggel ott hagyott nekik, hogy azért éhen ne vesszenek.

Így ment ez napról napra. A falu dolgos emberei jókat nevettek az álmosan delelőre siető napon.

– Eszik már a lusták a fuszulykát – mondták, és nekilátott ki-ki a maga ebédjének.

A két szegény öreg szülő meg ilyenkor majdnem hogy föld alá süllyedt szégyenében. Fogadkoztak is magukban, hogy holnaptól aztán, törik-szakad, munkába állítják a legényeket is. De csak a fogadkozásnál maradtak, mert sem szép szóval, sem szigorúval, de még fenyegetőzéssel, veréssel sem tudták rávenni a három mihasznát, hogy valamit is dolgozzanak.

– Legalább a munka temetésére mennétek el, ti három semmirekellő!

– Hát oda, látja-e, szívesen elmennék – mondták egyszerre mind a hárman.

– Még a sírját is megásnám – mondta a legnagyobbik.

– Én még a sírját ki is falaznám, hogy kényelmesebben nyugodhassék – vállalkozott a középső.

– Én olyan koporsót csinálnék neki, hogy még az Ítélet napján se tudjon kibújni belőle – fogadkozott a legkisebbik.

– Hát akkor úgy legyen! – mondta az apjuk. – Itt a csákány, a lapát meg az ásó – adta kezébe a nagyobbiknak. – Ott a kert végében el is kezdheted a sírásást.

Kőműveskalapácsot, vakolókanalat vett elő, s odaadta a középső fiának.

– Téglát, meszet, meg ami kell még, találsz a fészerben.

A kisebbiket meg a gyalupad mellé állította, megmutatta a szerszámokat s a koporsónak való deszkát.

– Amikor elkészültök, szóljatok, hogy annak rendje-módja szerint papot is hívjak – mondta az apa, s azzal otthagya őket, s kiment a mezőre aratni.

A három lusta meg nekilátott, de serényen, a munkának. Azaz csak látott volna, de azt se tudták, hogyan fogják a szerszámot.

A nagyobbik már az első nekirugaszkodásra saját magát kólintotta föbe a csákánnyal.

A középső a téglá helyett az ujjára koppintott.

A kisebbik meg fordítva fogta a gyalut. A fűrészszel, szerencsére, már nem is próbálkozott.

– Hívhatom-e a papot? – jött haza estefelé az apjuk.

Szégyenkezve álltak a legények. Szemlesütve vallották meg, hogy hozzáértés nélkül még eltemetni sem lehet a munkát tisztességesen. Éppen ezért megállapodtak, hogy megtanulják: egyik a földmunkát, másik a kőművességet, harmadik az asztaloságot, de csak azért, hogy ha már szavukat adták, akkor el is tudják temetni a munkát.

Így is történt. Másnap már a nagyobbik a kútásók mellett, a középső a kőműveseknél, a kisebbik meg az asztalosoknál inaskodott.

S három esztendő múlva, amikor fölszabadultak, már csak nevettek a régi vállalkozásukon. Dehogyan akarták ők eltemetni a munkát.

A nagyobbik máig is a legjobb kútásó a környéken. A középső olyan házakat épít, hogy csodájára járnak. S a kisebbiknek még álmában se jut eszébe, hogy koporsót csináljon, amikor olyan ajtókat, ablakokat, no meg bútort tud fabrikálni, hogy még a volt mestere is leveszi a kalapot előtte.

Csikorgó, a fagykirály

Csikorgó, a fagykirály nagyon szigorú uralkodó lehetett a maga idejében. Átkozták is eleget az alattvalói. Egy darabig még örültek is neki, kivált a szűcsök s a csizmadiák, mert úgy ellátta őket munkával, hogy ki sem látszottak belőle. Örültek a gyerekek is persze, mert

kedvükre szánkázhattak, korcsolyázhattak a ropogós havon s a fényes jégen. De hát nem csak szücsökből, vargákból áll a világ, nem csak szánkázásból, csúszkálásból az élet. Elkezdtek gondolkodni az alattvalók, hogy Csikorgó uralmának miképpen vethetnének véget.

Fújták a körmüket erősen, s toporogtak. De hiába. Fűtöttek, pipáltak. De csak nem akart lenni fagykirály rettentő uralmának.

– Üzeni kéne a fecskéknek – vélte egy bölcs öreg, aki még emlékezetében tartotta a fecskéket. – A fecskék jóban vannak a nappal, ha megjöhetnének, a napot is elhoznák magukkal.

Hogy s hogy nem, sikerült is üzeni a fecskéknek. El is jött nemsokára egy villás farkú, fecsegő madárka. Cikázott erre-arra a befagyott folyók, tavak felett. De majdnem rossz vége lett a kirándulásnak. Alighogy rálibbent a zúzmarás telefondrótra, dermedten földre koppant. Még szerencse, hogy valaki kézbe kapta, s a markában életre melengette.

– Egy fecske nem csinál tavaszt – csikorogta Fagykirály kárörvendve. S olyan fagyot lehelt a környékre, hogy még a farkasok is üvöltöttek kínjukban. (Innen származik az a mondás a farkasordító hidegről.)

– Nem bizony, egy fecske nem csinál tavaszt – szomorodtak el a vacogó, topogó, körmüket fújó alattvalók.

– Nem is csinálhat, mert túl alacsonyan száll – mondta egy másik öreg. – Olyan követ kellene, aki nemcsak fecseg-ficseg, rovarászgat, de ereje, hatalma van a dalának. S van bátorsága átfújni magát a jeges felhőkön, föl a naphoz.

– Azt mondom én – folytatta a bölcs –, szerezzünk egy pacsirtát.

– Ugyan már, az még a fecskénél is kisebb! – vetette ellen az az öreg, aki fecskéért üzent volt.

– Többet ér az egy sereg fecskénél. Majd meglátjátok.

Mit volt mit tenni, beleegyeztek.

– Jöjjön a pacsirta.

Meg is érkezett nemsokára. S azon nyomban föl is parittyázta magát a magasba. Visszhangzott énekétől a jeges égbolt. És meg is repedt egy tenyérnyi helyen. A résen meg besütött a napsugár.

Megszeppent erre Csikorgó, a fagykirály. Próbálta betömni a rést, de hiába. Visszacsurgott a tömés a nyakába. S a lába alatt meg elkezdett kásásodni a hó, ripegett-ropogott a tavak, patakok, folyók hátán a jég. Csermelyek cincogtak, jégcsapok, csatornák csordultak. Csikorgó meg szedte az irháját, s inalt a dombok-hegyek, a havasok irányába.

Ott ül a magas bérceken örökös számkivetésben, s csak akkor látogat el régi birodalmába, amikor a pacsirta szabadságra megy. Olyankor aztán hetvenkedik, legénykedik, gorombáskodik, kitombolja magát, de már közel sem olyan kegyetlen, mint annak előtte. Rá sem hederít senki. Még örülnek is neki. Kivált a szücsök s a csizmadiák, no meg a gyerekek is. Mosolyogva fűjják a körmüket, mert tudják, hogy a pacsirta jövetelének már a hírére is Csikorgó szedi a sátorfáját, mert irtózik a magas kék égtől, de kiváltképp a pacsirta gyönyörű énekétől.